

12-dik Szám.

N E M Z E T I
T Á R S A L K O D Ó

September 20dik napján 1836.

A' GÖRCSKÓR.

A' görcskór-cholera, időnknek ezen nagy vándor epidemiája nagyon méltó tárgya lehet mind az egyesek mind a' kormányok elméltetésének. Az utóbbiakénak részint azért, hogy ha foganatos módot találnának ezen félelmes döghalál el háritására vagy megakadályozására, részint, mivel sokakat érvén egyszerre a' nyavalya rendkívüli rendelkezéseket kell tenni az egyesek segedelmezésére, kiknek ily szorgos időben különben gyakran nem volna módjuk segédet kapni.

Az óvó rendelkezések a' görcskór ellen eddig-elé részint elrekesztésekben, részint a' nyavalya elkerülhető okai ellen tett intézetekben állanak. — Ragadóssága felől az orvosok vélekedése annyira meg van oszolva, hogy egyik felé sem hajlik határozattan sulyegyen, 's a' kormányzések ezen epidemia közelítésekor mindég azon bajos helyzetbe jönnek, hogy a' vélemények ellenkezésében vagy az elrekesztés ellen vagy mellette kell nyilatkozniok. Ha tehát elhagyják 's a' nyavalya ragadós talál lenni ezer meg ezer ember életébe kerülhet; másfelől az elrekesztés az ellenkező esetben haszontalan, 's a' jövés járás megakadályozása 's az elkerülhetlen nagy költség

által a' nemzetnek és egyes közönségeknek temérdek kárt okoz.

Mielőtt bővebb ítéletet hozhatnánk róla, előbbben ha szinte csak nagyjában is a' nyavalya elterjedésének történeteit 's képének fővonásait meg kell ismernünk. Oly forma betegségi esetek mint a' görcskór egyenként minden időben voltak sőt uralkodtak ily nemű nyavalyák járóványul is, de csak csekély darab földön valának elterjedve, mint p. o. az angoliai epidemia 1669ben és a' mad-rasi 1782ben és 1785ban; de 1817ben üte-ki Jessoreban Keletindiában egy görcs epidemia, mely szintűgy mint más korábbi nagy vándor epidemiák, nevezetesen a' nagy döghalál a' hatodik százban, a' fekete halál a' 14dik százban 's más influentiák is csaknem mindég keletről nyugotra vonulva az egész földön végig ment. A' nyavalya jessorebeli első megjelente után legelsőbben Calcuttában, azután lassan lassan egész Keletindiában ütött-ki; 1820ban Chinában és 1821ben Per-siában is megjelent 's a' következő években Ara-biát és Syriát is összejárta; 1825ban az Orosz-ország határszélén jelent-meg 's a' következő években ezen birodalomban lassanként haladt elő 1830ig és 1831ig a' midőn Moskauban 's Péter-várában uralkodék; 1831-ben Lengyelországba, Gallicziába 's Magyarországra hatott-el a' nyavalya, elterjedett ugyan azon éven keleti 's északi Németországba, hol név szerént Bécsset és Berlint látogatta-meg, aztán Angliában ütött-ki 's 1832ben tavasszal egyszerre Párizs közepén jelent-meg. Azon éven 's a' következőkben a' nyavalya sok várost megkeresett Franciaországban 's eljutott Spanyolországba, Portugalba és Amérikába. 1835ben midőn már az epidemia Európában mindenütt elszűnt vala, újra mütogatá magát déli Franciaországban 's az eddig elé meg-

kimélt Olaszországban 's éjszaki Áfrikában is előállott. Májusban 1836ban éjszaki Olaszországban uralkodék, későbbre Bécsre, Erdélyre 's Magyarországra is kihatva.

A' mi ezen járovány nyavalya képét illeti, mindazon helyeken hol kiütött általános gastricus vagy gyomrot és hasat érdeklő minőségét ismerék-meg, és a' népség nagyobb részét, azokon kívül, kiket a' tökéletes görcskór ért-el egy vagy más gyomor gyengeség vagy betegség háborgatta, p. o. hasmenés, puffadás, colica, gyomorfájás, csuklás 's a t. Sokan szenvednek olyan változásokat melyek nem egyebek mint a' féle nyavalyák a' görcshozzá járultával a' tagokban; ideglázak (febris nervosa) is gyakrabban mutatkoznak mint másszor, ezek is pedig a' mint tudva van közeli viszonyban vannak a' gyomor rendszerrel. Az úgy nevezett cholera különböző fokokban jelenik-meg 's felsőbb fokaiban tulajdonképi görcskórba megy át. Valamint azon helyeken a' hol a' görcskór kiütött a' nyavalya tartása előtt, alatt és után különféle gyomorbéli változások tapasztaltatnak, úgy gyakran a' szomszéd helyeken 's vidékekben is, hol a' tökéletes görcs-mirigy nem jelent-meg hasonló gastricus minőségét veszik észre a' nyavalyáknak, cholera esetek adódnak-elő, valamint ideglázak is. A' tökéletes görcskór az előszámlált gyomor változásokkal kezdődik, nevezetesen kemény gyomorfájással, gyomorgörcsrel, hányással és hasmenéssel, mi által árpa vagy rizskása vízhez hasonló anyag ürül, 's mint a' cholerinánál a' tagokban fájdalmas görcsök járulnak hozzá. E' mellett a' test temperaturája megkisebbedik, a' lehellet hideg 's a' bőr teljes márványi hidegség mellett violaszínre hajlik, különösen a' szemek körül széles

setét szín karikák alakulnak, a' bőr a' kezeken és lábakon megránczosodik, mint midőn az ujját sokáig vízben tartja az ember; a' bőrnek némely részei néha fenét kapnak, életér verése megszűnik, 's ha megvágják nem foly vér belőle; a' beteg ily állapotjában még csak kezeit és lábait mozdíthatja, dereka meredt mintegy darab fa, végre elveszti öntudását, szemei mint a' nyavalyatorós gyermeknek felfordulnak, a' lélekzet vétel hosszas időszakokban történik 's így megszűnik az élet. Gyakran már 2—3 óra alatt hálálra válik a' betegség, többnyire 1—4 nap lefolyta alatt, némely mondák szerint néha csaknem egy pillanatban mintha villám érte volna a' beteget; gyakran pedig csak hetek után jön a' halál, miután ideglázzá változott a' görcskór. Az egészségre fordulás sokszor szintoly hamar gesik egy, vagy kevés napok alatt, de gyakran hosszas ellen dolgozás időszaka után.

Vizsgáljuk-meg már most valyon a' nyavalya terjedésének történeteiben 's az egyes epidemia képeben találunk-e a' görcskór ragadósságát vagy nem ragadósságát bizonyító adatokat. Itt elsőbben is az epidemiának egyik országból a' másikba vándorlását tekintve az a' gondolat foglal el, hogy ez a' nyavalya ragadós. Ily nézetünkben még inkább megerősödünk midőn oly tudósításokat hallunk, hogy a' nyavalya Keletindióban különösen a' katonai csapatok útját követte, hogy a' szigetekre hajók által vitetett, és Arabián át útját a' karaván úton vette. De ugyan csak a' nyavalya terjedésében találunk némi környületeket is, melyek a' feljebbi hitünkben megtántorítanak, p. o. hogy legjobb veszteglő intézetek u. m. az Austria-'s Prussiabeliek elégtelenek voltak a' nyavalya útjának elvágására, hogy sok nagy városok és egész vidékek, melyek megvesz-

tegetett helyekkel szakadatlan közösülésben voltak, teljesen megkiméledtek, hogy az orvosok és betegekhez látók között arányban kevés halálos eset történt, hogy a' nyavalya messzire fekvő helyeken néha minden megmondható ok nélkül egyszerre kiroutott, több esetek hogy hajókon a' nyavalya kiütött, mielőtt a' nyavalyás helységgel vagy tartománynyal közösülésbe jött volna, és végre hogy a' nyavalya támadását étel italbeli mértékletlenség, hülés, indulat 's a' t. előmozdítják sőt közvetlenül ki is üttetik, holott ezen indító okok együtt-hatása más ragadó nyavalyáknál, mint himlőnél, skárlátnál 's a' t. nem tapasztaltatik. Az epidemia képében felfogandó vonások között a' görcskór terjedés módját illető kérdés eldöntésére nézve a' legfontosbnak látszik az, hogy a' görcskór kiütésekor a' nyavalyák általános gastricus charectere mutatkozik. Ezen epidemiás betegségi jelenségnek, mely a' görcskór eljötté alkalmával még azon vidékekre is kiterjed, hol a' gyomor változások nem emelkedtek tökéletes görcskóri fokra, nem lehet ragadvány az oka; ez a' körülmény tehát azt bizonyítja hogy minden esetben a' ragadóságon kívül is még egy általános hatásu ok segíti az epidemia kiütését. Valamint az epidemia képe úgy az egyes betegségi eseté sem erősíti a' ragadosság gyanuját. Nincsenek-meg ugyan is a' tulajdonképpi ragadós nyavalyákkal járó sajátságok, úgymint a' nyavalyának bizonyos és határozott időszakok szerénti kifejlése és bévégződése 's különösen a' test felszínén levő saját nemü kiütések és választmányok (secretio), melyek által esik-meg főként az elragadás, holott a' görcskórban, főként a' magasb fokaiban semmi életmunkálat nem foly a' környező részekben 's még a' lehellet is hideg. A' hányás és hasmenés által kivettetett anyagjokat pe-

dig nem lehet egy oly szélesen kiterjedett és minden veszteglő intézeteket (quarantaine) átrontó epidemia okául venni, mivel azok még is rendszerént csak mulékony jelenségek, hamar elta- karittatnak 's legfeljebb csak a' beteget ápoló sze- mélyekre hathatnának.

Ezen szemlélődések után alig hihetjük hogy a' görcskór a' tulajdonkép ragadó nyavalyák csa- ladjához tartozzék, milyenek például a' himlő és a' pestis, ezek ugyan issajátképpi anyagokat ké- szítnek a' testeken, melyek más idegen testbe ha a' legparányibb mennyiségben is átvitetnek, ott megfogannak, gyarapodnak, és mindenütt meg- ragadnak, sőt a' gyógyulófélben valóknál a' ki- gőzölgés által is ártalmasok; ily anyagok pe- dig a' görcskórban semmi nyomát nem találták. Minden esetre ha szinte némi ragadványt gyanít- nánk is elterjedését annak nem tulajdoníthatjuk, hanem más valamely általános okát kell keres- nünk. Hasonló közönségesen elterjedt okot va- gyunk kéntelenek felvenni a' nagy influenzáknál (nátha-epidemiáknál) is, melyek Azsiából indulva már több ízben az egész föld kögén átvonultak, mert, ámbár a' náthának is tulajdonitunk bizo- nyos ragadósságot, még is ama' nagy vándorló epidemiáról nem mondhatjuk, hogy Szibériától Madridig mind szájról szájra adatott által a' nya- valya, mert minden kicsiny helységben van ot- tan ottan náthás ember 's még sem válik epide- mia belőle. Meg kell vallanunk, hogy ama' nagy járovány epidemiák okai előttünk még egészen ismeretlenek; azonban könnyen jövünk arra a' gondolatra hogy az ily epidemiáknak a' levegő megromlott minősége lehet alapja, mely réteg- ről rétegre száll át; valamint arra is, hogy a' földben véghez menő és bizonyos irányzatokban terjedő változások népnayavalyákat okozhatnak.

Más számos levegői vagy föld feletti jelenések is vannak melyek bizonyosan a' föld beljébeni változásoktól függenek; ma p. o. vastag köd borítja városainkat és mezeinket; holnap már szép napfény ragyog; a' legrekkenőbb meleg egy éjszaka érezhető hideggé vagy megfordítva változik, még pedig oly körülmények közt hogy sem szélnek, sem esőnek vagy más levegői jelenetnek nem tulajdoníthatjuk, a' hirtelen változást. Bizonyos tekintetben az is igaz lehet hogy mi emberek a' földnek részei vagyunk, 's életerőink részint függésben vannak a' földtekében munkáló erőktől.

Mivel tehát a' görcskór ragadóssága felette kétséges és minden esetben azonkívül más ok is eszközle az újabb időbeli nagy görcskór epidémiát, és minthogy a' legszorosb elrekesztő intézetek, még az austriabeliek is, melyek Európát a' pestistől állandólag megóvták, a' görcskórra nézve hasztalanoknak mutatkoztak, tehát egy kormányt sem lehet hibáztatni, ha a' veszteglő intézeteket nem fordítja ezen nyavalya ellen. A' görcs-epidémiának valamely tartománytól eltávolítására valójában nincs semmi mód, de egyes emberek jó rendin óvakodhatnak a' nyavalya kiütésére legközelebbi alkalmat adó ártalmas dolgok, bűlés, divatlanság 's a' t. elkerülése által, 's a' közönség vagy a' felsőségek a' nyavalya ellen szoktak dolgozni az által, hogy azokat, kiknek módjuk vagy átlátásuk nincs magukat óvni, segedelmezik. E' végre a' görcskór közelítésekor szoros vigyázatot kell tartani az élelem szerek áru-lása felett; nevezetesen hogy a' gabona dohott vagy anya rozsos, a' krumpli éretlen vagy romlott ne legyen 's a' t. Lehet segíteni továbbá a' szegényeknek élelem, ruha, fa osztogatás, az ártalmas gőzőket fejtő helyek kitisztogatása által 's a' t.

Továbbá ispotályok nyittatnak, vagy magá-

nos épületek e' végre elintéztetnek, hová az elhagyatott magános beteget befogadni lehessen; a' szegény betegek lakjaikban ápoltnak, mi végre egyesületek igen czélszerűek; szükséges számu orvosok gyűjtetnek, hogy a' segéd sietve érkezhessék; a' nép oktattatik, hogy mit tegyen a' beteggel az orvos érkezéig; a' helységekbe gyógyszerek osztatnak-ki, valamint más oly készületek is melyek a' nyavalya enyhítését eszközlik.

MÉG VALAMI AZ 1812ki CONSTITUTORÓL.

Az angol Times itéletét amaz alkotmányról közölvén már olvasóinkkal, a' dolog minden oldalról megvilágosítására ide teszszük a' francia Temps véleményét is ugyan azon tárgyban, mely Dufau úr tollából került.

„Huszanöt év ment keresztül azon eseten melyek közepette az 1812ki constitutió alakult. Ezen időszak, ezen fertály század után, mely a' beléje foglalt nagy változások miatt szinte egy egészet tesz, kevés embernél maradt-meg amaz esetek szoros ismerete 's részre hajlatlan nézete. Így általánosan azt hiszik, hogy amaz oklevél Spanyolország függetlensége védői közül, azon megvilágosodott résznek, melynek erőhatós és fáradtalan törekvései a' félszigetet a' francia uraság alól kiragadák, egy értelmű akaratját - fejezi-ki, — de ez nem úgy van. *) Az első francia béütés kezdete ó-

*) Ha D. úr azokról szöll, kik a' politicalai gondolkodás gyermekségében maradván egy közvéleményt, egy akaratot, egy — hisznek, igaza lehet, de a' kevésbé ébredtebb 's az életben nem idegen gondolkodó jól tudja, hogy min-

ta két vélemény nyilatkozott a' napoleoni uraság vissza tolására: eltökélt hazafiak közt. A' közép junta, melynek tagjai nagyobb részint a' mérsékelt párthoz tartozának, két évig igazgatott, 's egyszersmind kelle a' franczia és a' tulságos (exaltado) párt ellen tusakodnia, mely utóbbinak heveskedésétől félté az általa védett nemes ügyet. Le nem monda ama' junta 1810ig, az az míg Napoleon győzelmei által szét nem vereték, ekkor pedig a' kormányt, a' leoni **) igazgatóságának adá át, mely a' dolgok semmi reménnyel nem biztató állásában nem láta más menekedést, mint sem ha a' nép minden bódult szenvedélyeit szabadon bocsátja a' francziákra. Ekkor hivaték össze a' cortes. Példátlan volt az első választási munkálatokban uralkodó rendetlenség; erről némiképzetül legyen elég azt említeni, hogy néhány északi, a' francziáktól megszállott megyék képviselői némely oda való lakósból állítottak hevenyében össze, kik mindgyárt a' béütés elején a' déli városokba vonultak vala az idegen jármat kerülendők. Az alig alig alakult gyülekezet tüstént küldetése legmagasb tárgyát vévé keze alá 's tüzes lármás vitásaiból születék az 1812diki constitutió, melyben az 1791ki franczia alkotmány főhatározatai a' régi castiliali 's arragoniai szabadságok alapvonásaival, melyeknek emlékét a' comuneros titkos társasága a' nép között életben tartotta, vegyítve léteznek. Szembetünő, hogy a' nép számára készítettett az, 's hogy a' fanaticus barátokat, kik kereszttel a' kezeikben sergenként vitték a' népet szembe a' franczia zászlóaljakkal — a' szabadság ügyéhez csatolják, egy

den határozat a' világon csak a' quantitativ vagy qualitativ majoritás, a' többség vagy erősebbség munkája.

**) Nem Leon tartománya, hanem a' Cadix melletti Isla de Leon vala ama' helyettes igazgatóság széke.

a' 19dik században költ constitutioi végzetben a' catholicain kívül minden más isteni tisztelet tilalmát megszentelék. (12. cikk.) Könnyü érteni, hogy ily szellemben szerkezett alkotmány nem foglalható magába minden árnyéklatát a' véleményeknek; ebből magyarázhatni, miért hogy még a' VII. Ferdinánd 1814ki visszatérte előtt is oly félelmes oppositio kelhetett ellene. Ferdinándat minden felőlről protestatiókkal ostromlák melyek a' városi közönségektől 's magából a' cortes gyűlésből is jöttek. A' gyűlésben 69 követ, — t. i. — több egy harmadrésznél — össze egyezett a' cadixi munka száműzésére. Ezek oly környületek, melyek a' nagyobb rész emlékezetéből kimentek, de a' melyeket az előttünk i vitatásokban nem kell feledni. Ezek a' VII. Ferdinánd nem törvényszerü maga viseleteit, Valenciában tett ígéretei elfelejtését 's a' koronája hőseimü védői ellen elkövetett iszonyu keménységet legkisebbé sem mentik, de a' kérdést igazi világba helyezik; kimutatják hogy ezt a' constitutiót egy sereg hazafiui indulatu spanyol eleinte csak a' nép sereggeli felköltésére szolgáló eszköznek tartá, mint alkalmast a' népbe azon revolutioi felhevültséget találni, mely néha elkerülhetlennek látszik ha az ember a' nemzetiséget megmenteni 's mind azon nyomorékságokat 's visszaéléseket melyeket századok egy nemzet társasági 's nemzeti kötelékeiben rakásra halmoztak egy nap lebuktatni akarja. A' cortes constitutio futólagi áttekintése még világosabbá teszi azon állítás igazságát: hogy a' monarchiai intézetekhez régi spanyol ragaszkodásnak áldozatul kelle megtenni azt, hogy egyetlen egy főt király név alatt megtartának. De mi a' király az 1812ki constitutióban? Még annyi sem, a' mennyi az 1791ki constitutio franczia király vala. A' cortes meg-

egyezése nélkül koronája vesztése alatt sem ki-
 nem mehet az országból, sem meg nem házasod-
 hatik; a' cortes gyűlést sem elhalasztania
 sem eloszlatnia nincs hatalma (172 §.); minis-
 terei csak akkor vehetnek részt a' gyülekezet vi-
 tatásaiban, midőn emez nekik megengedi. (125
 §.) A' törvények jóvá hagyása tőle függ ugyan,
 de csak kétszer vonhatja azt meg két különböző
 ülésben, ugyan azon törvény javallat harmadik
 elébeterjesztésekor tartozik megegyezését adni reá.
 (149 §.) A' gyűlés a' thronnal szemben egy sou-
 verain testet alkot, melynek jogai annyira kiter-
 jednek hogy az ország-igazgatás magosb ágaiban
 határozatokat tehet (151 §.), és a' kormányt két-
 szeresen behálólja hét tagból álló állandó kül-
 döttsége (permanens deputatio) által, mely va-
 lódi igazgatói biztosságot alkot, melynek joga
 van a' cortest rendkívülig összehívni (160 §.)
 's aztán a' 40. tagból álló országtanács által,
 melynek tanácsosai a' gyűléstől a' korona elei-
 be adott háromszoros laistromból egész éltökre
 neveztetnek-ki. (233 §.) Ezen országtanács hozzá-
 szóllása okvetetlen megkivántatik minden fontos
 ügyekben, melyek a' király elébe eldöntés vé-
 ggett adatnak p. o. törvények jóváhagyásában, al-
 kuk kötésében 's a' t. (256 §.) Ez azt hiszszük
 elégséges fogatot ad azon helyzetről, melyet a'
 királynak az 1812ki constitutio ki mutat. Bajos
 volna egy csekélyebbet 's incselkedő megtáma-
 dások ellen kevésbé védettet csak gondolni is. Vi-
 lágos hogy egy ily értelmű királyság a' törvé-
 nyek oltalmára, a' közrend fentartására semmit-
 sem tehet, hanem a' szó legszorosb értelmében
 anarchia-elvéré kell válni 's ennél fogva jobb
 lett volna azt egészen elme'llőzni. Igaz, hogy a'
 constitutio sok rendbeli óvó rendszabásokat pa-
 rancsol amaz egyetlen egy kamara összeállításá-

biztosítására, mely utoljára egyedül igazgatja az országot. A' francziaországi constitualó gyűlés két választási fokot határozott vala, a' cadixi négyet rendel. Ezen bonyolodott választói rendszernek alapvonásai a' következők; a' plébániáknak minden helyt lakó polgárokból álló választó juntái (egyesületei) 11 meghatalmazott személyt választanak (41 §.); a' meghatalmazottak választják a' plébánia választóit oly számmal, hogy minden 200 helyt lakóra egy jusson (44 §.); ezen plébániai választók alkotják a' kerületi juntákat, melyek a' megyei választókat kinevezik (39 §.); ezen utolsók végre megyei választó juntákba gyűlve választják a' követeket (78 §.) a' legalább 25 éves, 's legalább hét év óta a' megyébe telepedett lakósok közül, kiknek egyszersmind évenkénti jövedelemmel is kell birniok, de ennek mennyisége még a' cortes által meghatározandó. Mit lehet még mondani e' tárgyban mind azok után a' mit Angliában, az Egyesült-országokban, sőt Franciaországban is a' két kamarás rendszer mellett irtak? Ennek elsősége a' political theoriákba mélyen behatók 's azoknak valóságát nyugodtan 's indulat nélkül várók előtt kérdésen kívül áll. Ellenzést még csak azon emberek kiseded pártja kiából, kik oly rendkívüli és szabálytalan állapotot szeretnek, melyben a' társaság néha bukhatik, 's a' kik a' szabadságot valóban inkább eszköznek mint célnek, inkább rontó, mint rendező hatalomnak nézik. Ilyenekre nézve világos hogy csak egy kamarára van szükség; melynek erős hatalmas akaratjának semmi vételkedő szék vagy testület által gát ne vettessék. — Az 1812ki constitutio a' mint nekünk foglalatából látszik, oly hijányokban simlik, melyek lehetlenné tesszik, hogy egy nagy nép jövendőjét sütkeres módon biztosithassa. A' dolgoknak csak oly állása

nyerődik vele, mely vagy rossz monarchia, vagy rossz köztársaság, az az alkotmányok közt a legrosszabb lesz. Ezen meggyőződésre fognak bizonyosan mindazok eljutni, kik azt a Pyréneken innen alaposan megvizsgálják 's még túl is ama' hegyeken átfogják látni a' hol még azok közül is, kik felhevülten hirdetik, sokan nem ismerik jól. Kisértetben vagyunk ezt hinni, midőn némely nyilvánítványokban, hol a' constitutiohoz állásról 's arra teendő esküről van szó a' következő hozzáadás olvastatik: „Fentartva azon változtatásokat, melyeket a' közelebbi cortes gyűlés benne tenni jónak látand,“ holott egy egész titulusból, mely a' módosítások béhozása formáit határozza-meg a' jő ki, hogy a' legközelebbi gyűlés csak véleményt adhat e' dologban és hogy 3 törvényhozó gyűlésnek, az az 6 évnek *) kell lefolyni, mi előtt a' constitutiohoz nyulni lehessen. Tehát vagy arra kell kárhóztatniok magokat, hogy minden veszély daczára egy oly constitutiót, melynek fogyatkozásait átlátják, eltűrjenek, vagy eltépik azt azon a' napon, a' melyen elfogadják. Ily különös alternatívába teszük magokat azok kik az 1812ki constitutiót csak a' feljebbi fentartás alatt fogadták el.“

BOSZORKÁNY-PER.

Prusszai hirlapok egy sajnálásra méltó történetet közölnek, melyről alig lehetne hinni hogy a' 19. században 's még pedig Európában történt legyen, ha azon körülmény hogy a' tett helye egy

*) Csudálatos, hogy sem a' 'Times'-sem a' 'Temps'-beli tudósító oly adatot mi felől elmélkedik, pontosan nem ad elé. Ford. a' Pölitz által kiadott európai constitutiókban 8 évet olvas, a' D. úr által említett titulusban.

félre eső elszigetelt szugoly, 's szegény lakósi kik halászattal tengődnek oskolának talán hírét sem hallották, némi részben bihetővé nem tenné, 's biztos tudomás nem igazolná. — Az eset ez: Nyugoti Prussziában, Hela félsziget Cainowa nevű halász falujában egy ember megbetegült. Miután mindenféle házi orvosságokat siker nélkül elprobáltak volna a' beteg rokonai, egy a' vidékben elbiresedett Kaminski nevű csuda-orvoshoz folyamodtak. Kaminski egy a' legalsó nép osztályhoz tartozó pór, ki babonás orvoslásaival 's különösen az esmeretes lengyel haj betegség gyógyításával magának nagy hirt nevet szerzett sorsosi előtt aug. 3-kán a' hívásra megjelent a' betegnél, 's előbb közönséges szereket használt, de midőn semmi sikerét nem tapasztalná a' ravasz, boszorkányságnak tulajdonítá a' nyavalyát. Az ő rendeléséből azért a' falu vén asszonyai mind a' beteg házához gyűjtettek össze, hogy közülök ki esmérhesse a' boszorkányt ki a' beteget megvarázsolá. — Az asszonyok megjelentek, 's Kaminski egyet közülök, egy hat gyermekes idős özvegyet ki a' beteggel egy fedél alatt lakott, boszorkánynak lenni nyilatkoztatott. A' többi asszonyok baza bocsáttattak, erre pedig reá rivasztottak hogy „töstént gyógyítaná-meg a' beteget.“ A' szegény asszony erősíté, hogy ő ártatlan 's nem áll tehetségében kívánságokat teljesíteni, de mind hijában. Néhány férfiak reá rohanva kegyetlenül elkinozák; a' beteg kezébe is adtak egy botot 's ő is segíté verni. Miután néhány pálczák az asszonyon eltörettek, 's már vérbe vala kúpülve, 's még is sem vallani sem a' beteget meggyógyítani nem akarná, Kaminski így szóllott: „vessük a' vízbe 's usztassuk-meg, majd kitünik akkor, igazán boszorkány-e.“ Töstént csolnakba ülének a' szerencsétlen áldozattal, 's vad öröm kiáltozás közt bévevének vele messze a' ten-

gerre. Ekkor bé dobák a' vízbe, 's minden jelen voltak meggyőződének róla hogy boszorkány mert köntösei néhány perczenetig a' viz színén lebegve tarták fenn. Halál félelmében, csak hogy szabaduljon magára valla a' szerencsétlen, 's igéré a' beteget más nap 12 óráig meggyógyítani. Ekkor kihuzák a' vízből 's a' csolnakba mindgyárt szentelt bort adának inni, 's azután haza vitték. A' vélt boszorkányt szemesen őrizték a' beteg házá- nál ne hogy megszökhesen; még csak gyerme- keit sem bocsáták hozzá kik szívszaggató kiábá- lással futkosának a' ház körül, hol anyjok bé va- la zárva, 's durva vadak botokkal üzték-el a' jaj- gató gyermekeket.— Senki sem könyörült rajtok egy boszorkány gyermekein. Azonban a' ki sza- bott óra közelgetett, de a' boszorkány nem állott szavának, a' beteg betegnek maradt. Ekkor újból a' beteg ágyához hurczoltaték a' szegény szoron- gatott szívü asszony, újból elveretett, 's midőn ez most sem használna, újból a' tengerre vitetett, a' habok közé hanyatott, melyek az áldozatot örökre elnyelék. Kaminski 's büntársai elvagynak fogva. Gaz tettek így tudódott ki: A' meggyilkolt asszony két gyermekei, kik közül az idősebb hat esztendő, mindenektől elhagyatva, a' közelebbi faluba egy rokonokhoz menekédtek, hol anyjok borzasztó esetét elbeszélték. A' nagy hátya, nem merve a' falun keresztül menni, mely ily rémi- tő tettek vala néző helye, csolnakra ült, 's Pu- tzig-ba levezett hol a' tettet feladá a' tisztathó- ságnak. Kaminski 's vele együtt nyolcz halászok még az nap elfogattak 's Marienverderbe vitet- tek. Aug. 9. Danzig-ban valának. Kaminski lán- czokban, de vadbátor tekintettszekerén vitetik, a' többiek gyalog. Meg kell még azt is jegyezni, mi a' tettet ha lehet még undokabbá teszi, hogy a' szerencsétlen asszony, midőn a' másod izbeli

vizbe vettetéskor is töstént el nem merülne, a' nyolcz halászok által lapát ütésekkel taszított a' mélybe, Kaminski pedig egy késsel fején többsebeket ejtett. — Kaminski mint szintén atyja is vándor életet élt volt eleinte, 's szentek képeivel, ereklyékkel 's a' t. kereskedett, mint gyermek néhány deák imádságokat tanult volt, 's mint férfi ezeket kurusló 's ördög űző szereknek használta.

LONDON A' RÉGI IDŐBEN.

Londonban 1254dik esztendőben a' királyi ágyak még csak szalma zsákokból állottak — 1246-ban még minden-házak szalmával voltak fedve, — 1500ban a' lakosok, a' kemencze helyett, a' füstölgő ház közepében egy tűztartó rekesz előtt ültek, — a' bor a' patikáriusoktól csak szív erősítő orvosi szer gyanánt árultatott, — a' házak még mind fából voltak, és nagy pompának tartott, a' kji egy két kerekű talyicskán szekerezett. — 1551ben a' négy és filléres pénzdarabok a' legnagyobb ezüst pénzek voltak, és a' parlament a' királynak pénz helyett gyakran holmi portékákat kényszerített adni. — 1509ben Londonban még sem répa, sem káposzta, sem saláta nem volt, hanem az effélék Nederlandból vitettek-bé. — 1561ben viselt a' királyné Erzsébet legelébb selyem strimflit, és 1577ben vitték a' legelső zsebbeli órát Londonba. — 1590ben még csak 4 kereskedő volt ott, kik közül mindenik csak 400 font sterlinggel birt. —